DOI:10.18276/sip.2016.46/1-16

Beata Bieszk-Stolorz*

Anna Gdakowicz**

Iwona Markowicz***

Uniwersytet Szczeciński

WSPÓŁPRACA SZKOLNICTWA ZAWODOWEGO Z PRACODAWCAMI W PODREGIONACH WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO

Streszczenie

Celem artykułu jest analiza współpracy szkolnictwa zawodowego z pracodawcami w województwie zachodniopomorskim w oparciu o wyniki przeprowadzonej ankiety. Był to jeden z etapów badania przeprowadzonego na zlecenie Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Szczecinie w 2014 roku. Badania ilościowe zostały zrealizowane metodą sondażu diagnostycznego z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety i technik PAPI oraz CATI. Ankieta składała się z zamkniętych, otwartych lub częściowo otwartych pytań, respondenci oceniali różne aspekty prowadzenia szkoły zawodowej. Szczególną uwagę zwrócono na współpracę placówek edukacyjnych z pracodawcami. Wyniki badań przedstawiono według podregionów województwa zachodniopomorskiego.

Słowa kluczowe: szkolnictwo zawodowe, ankieta, podregiony województwa zachodniopomorskiego

* E-mail: beatus@wneiz.pl

** E-mail: alatko@wneiz.pl

*** E-mail: iwona.markowicz@wneiz.pl

Wprowadzenie

W 2014 roku w województwie zachodniopomorskim autorki niniejszego artykułu, na zlecenie Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Szczecinie, realizowały badanie pt. *Diagnoza oferty i potrzeb placówek edukacyjnych województwa zachodniopomorskiego w obszarze szkolnictwa zawodowego*¹, mające dostarczyć informacji dotyczących stanu i możliwości wykorzystania obecnej infrastruktury oraz potencjału kadrowego, organizacyjnego i finansowego szkół i placówek edukacyjnych w zakresie nauki zawodu.

Obszarami badawczymi projektu były: identyfikacja szkół i placówek edukacyjnych (publicznych i niepublicznych) w województwie zachodniopomorskim, potencjał dydaktyczny i realizacja praktycznej nauki zawodu, infrastruktura techniczno-dydaktyczna placówek, tworzenie i dostosowywanie oferty edukacyjnej oraz bariery z tym związane, a także potencjał i potrzeby finansowe placówek. Tak szerokie ujęcie problemu wymagało objęcia kwestionariuszem ankiety wielu zagadnień dotyczących stanu aktualnego oraz potrzeb szkół, co z jednej strony pozwoliło na uzyskanie obszernych danych, a z drugiej – było niestety przyczyną odmowy udziału w badaniu części osób zarządzających placówkami edukacyjnymi (kwestionariusz ankiety zawierał 24 pytania).

W Polsce od wielu lat toczy się dyskusja na temat wagi szkolnictwa zawodowego, podejmowane są również próby ponownego zainteresowania potencjalnych kandydatów tym typem edukacji. Niezbędne jest tworzenie i rozwijanie tych kierunków, które będą odpowiedzią na zapotrzebowanie rynku pracy. Konieczne jest również zapewnienie uczniom możliwości praktycznej nauki zawodu. Utrzymanie i dostosowywanie odpowiedniej oferty przez szkoły wymaga nakładów finansowych, organizacyjnych, a także czasu. Według Kabaja, rozwój szkolnictwa i inwestowanie w edukację są warunkami postępu ekonomicznego i cywilizacyjnego. Rozwój edukacji przynosi korzyści, jeżeli zachowane są pewne optymalne struktury kształcenia zawodowego, zgodne z przewidywanym popytem na pracę i z doświadczeniem krajów o najwyższej kulturze pracy i produktywności (Kabaj, 2011, s. 6). Problemy szkolnictwa zawodowego są tematem wielu badań naukowych (Kryńska, 2014; Gajdos, Żmurkow-Poteralska, 2014), które wskazują jednoznacznie, że uno-

¹ WUP.VIII.A.3331/31/PRy/14, baza danych została zamieszczona pod adresem: <http://www.wup.pl/pl/dla-instytucji/zachodniopomorskie-observatorium-rynku-pracy/badania-i-analizy/edukacja/2014/>.

wocześnie proces kształcenia zawodowego jest warunkiem zwiększenia zatrudnienia absolwentów szkół (Jeruszka, red. 2012). Szacuje się, że w Polsce blisko 80% młodzieży uczęszcza do szkół, w których edukacja kończy się uzyskaniem świadectwa maturalnego, a tylko 20% – przygotowujących do uzyskania konkretnego zawodu (Goźlińska, Kruszewski, 2013). Nie jest to sytuacja korzystna, dlatego też w ostatnich latach podejmowane są działania zmierzające do popularyzacji szkół zawodowych. Kluczowym zagadnieniem jest współpraca jednostek edukacyjnych z przedsiębiorstwami. Według Ministerstwa Edukacji Narodowej tak zwana *otwarta szkoła zawodowa* współpracuje z uczelniami wyższymi oraz pracodawcami, co sprzyja przygotowaniu kadr odpowiadających potrzebom regionalnego rynku pracy i kształtowaniu kompetencji oczekiwanych przez pracodawców (<https://men.gov.pl>). Najnowszym efektem współpracy Ministerstwa Edukacji Narodowej z pracodawcami jest przygotowanie na przełomie 2015 i 2016 roku podstawy programowej kształcenia w nowych zawodach: technik mechanizacji rolnictwa i agrotechniki (symbol cyfrowy zawodu 311515), jeździec (symbol cyfrowy zawodu 516408), kierowca mechanik (symbol cyfrowy zawodu 832201). Konsultacje trwały do 26 lutego 2016 roku, a podstawy umożliwią szkołom rozpoczęcie kształcenia w tych zawodach już w roku szkolnym 2016/2017.

W rekomendacjach do raportu *Stan Szkolnictwa Zawodowego w Polsce* (Goźlińska, Kruszewski, 2013) czytamy, że szkoła zawodowa powinna być szkołą pozytywnego wyboru, innowacyjnej wiedzy, umiejętności i kompetencji. Podjęcie nauki w szkole zawodowej powinno być wyborem świadomym, a szkoła ta powinna być szkołą elitarną. Polityka promowania pozytywnego wizerunku szkolnictwa zawodowego musi łączyć przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego, środowisko szkolne oraz pracodawców zaangażowanych w obszar edukacji zawodowej. Trudno nie zgodzić się z tymi stwierdzeniami, jednak rzeczywistość często odbiega od ideałów – współpraca szkół z pracodawcami napotyka na wiele problemów. Celem artykułu jest analiza tej współpracy w województwie zachodniopomorskim w oparciu o wyniki przeprowadzonej ankiety.

Analizę przeprowadzono według podregionów, zastosowano obowiązującą od 1 stycznia 2015 roku Nową Klasyfikację Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS). Zmiany granic NUTS 3 są wynikiem prowadzonej w latach 2012–2013 rewizji statystyki publicznej w ramach Unii Europejskiej, a ich główną ideą jest lepsze dopasowanie statystyki publicznej do zmieniających się układów przestrzennych, oraz

dostosowanie do nich systemu monitorowania i badań zjawisk społeczno-gospodarczych. W wyniku przeprowadzonych na szeroką skalę konsultacji zaproponowano odejście od „południkowego” podziału terytorium Pomorza Zachodniego na rzecz bardziej jednorodnych obszarów funkcjonalnych. Szczególne znaczenie miało podkreślenie ciężenia powiatów do dwóch największych ośrodków: Szczecina i Koszalina. Należy podkreślić, że zmiany zakresu terytorialnego poszczególnych podregionów statystycznych mają wpływ na możliwość porównywania danych z poszczególnych lat grupy ok. 30 wskaźników, dla których nie ma niższych poziomów agregacji. Wśród nich znajdują się wskaźniki z zakresu szkolnictwa np. absolwenci szkół wyższych na 10 tys. ludności, studenci i absolwenci według typów szkół i rodzaju studiów, studenci i absolwenci wg typów szkół, płci, studenci i absolwenci wg typów szkół, trybu nauczania, płci i kierunku studiów, szkoły wyższe według typów, współczynniki skolaryzacji (szkolnictwo ponadpodstawowe i ponadgimnazjalne).

1. Metodyka badania

Badanie szkół i placówek edukacyjnych województwa zachodniopomorskiego w obszarze szkolnictwa zawodowego zostało przeprowadzone w 2014 roku na podstawie kwestionariusza ankiety, który składał się z 24 pytań różnego rodzaju (metryczka badanych jednostek, pytania zamknięte, otwarte lub częściowo otwarte). Respondenci byli proszeni o ocenę stanu obecnego i zapotrzebowania w zakresie kadry dydaktycznej, infrastruktury oraz współpracy z pracodawcami. Badania zostały zrealizowane metodą sondażu diagnostycznego z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety i technik PAPI oraz CATI. Respondentami były osoby zarządzające szkołami.

Założeniem badania było przeprowadzenie analiz dla wszystkich szkół i placówek w województwie (badanie pełne). Jednostki do badania zostały zidentyfikowane na podstawie wykazu placówek edukacyjnych zamieszczonego na stronie internetowej Kuratorium Oświaty w Szczecinie². Wstępnie do badania wyselekcjonowano 219 szkół kształcących w zawodzie w województwie zachodniopomorskim (bez szkół wyższych), okazało się jednak, że część z nich nie realizuje już procesu kształcenia zawodowego, kończy swoją działalność lub nie ma naboru (60 szkół). W wielu przypadkach, respondenci odmówili współpracy. Ostatecznie uzyskano odpowiedź z 96 szkół (60,4% zwrotu).

² <http://www.kuratorium.szczecin.pl/index.php/kontakt/kuratorium-oswiaty-w-szczecinie>

2. Struktura badanych szkół

W niniejszym artykule analizie poddano wyniki ankiety z 96 szkół (bez szkół wyższych). Strukturę badanych jednostek według rodzaju w podregionach województwa zachodniopomorskiego przedstawiono na rysunku 1. W badaniu wzięło udział 18 szkół z podregionu koszalińskiego (51,4% zwrotu), 26 szkół z podregionu szczecinecko-pyrzyckiego (68,4% zwrotu), 21 szkół ze Szczecina (52,5% zwrotu) i 31 szkół z podregionu szczecińskiego (67,4% zwrotu). Najwięcej było jednostek o charakterze zespołu szkół, kształcących na różnych poziomach edukacyjnych (55). Wśród najmniej licznych rodzajów placówek znalazły się: jedno liceum profilowane (szczeciński) i dwie placówki przysposabiające do pracy zawodowej (koszaliński i szczecinecko-pyrzycki). Dominowały szkoły publiczne, które stanowiły 76% badanych placówek.

Rysunek 1. Liczba szkół według rodzajów
 w podregionach województwa zachodniopomorskiego

Źródło: opracowanie własne.

3. Wyniki badań

W badanych szkołach w poszczególnych podregionach województwa zachodniopomorskiego określono występowanie aktualnej, potrzebnej i planowanej współpracy z pracodawcami w zakresie kształcenia zawodowego uczniów (rys. 2). Najczęstszymi formami współpracy we wszystkich badanych szkołach ogółem było: udostępnianie przez pracodawców własnych stanowisk do nauki zawodów oraz organizacja szkoleń, praktyk i staży dla uczniów (po 57,3% szkół). Najwięcej szkół współpracuje przez pozyskanie stanowisk pracy do nauki zawodu w podregionie koszalińskim – 77,8%. Innymi, często wymienianymi formami aktualnej współpracy, są: pozyskiwanie opinii dotyczących poziomu przygotowania absolwentów (47,9% szkół ogółem), zatrudnienie wybranych absolwentów (41,7% szkół ogółem) oraz organizacja szkoleń, praktyk i staży dla nauczycieli zawodów (30,2% szkół ogółem). Wśród form współpracy uznanych za potrzebne wymieniano najczęściej: pomoc w wyposażeniu sal i warsztatów (36,5% szkół ogółem; we wszystkich podregionach ponad 30% szkół), zamawianie przez pracodawców kursów i szkoleń (32,3% szkół ogółem) oraz fundowanie stypendiów dla uczniów (31,3% szkół ogółem). Stosunkowo mało szkół planuje współpracę z pracodawcami – dla poszczególnych rodzajów współpracy jest to poniżej 20%. Do wyjątków należą plany szkół w podregionie szczecinecko-pyrzyckim, związane ze szkoleniami, praktykami i stażami dla nauczycieli zawodów (23,1%) oraz szkoleniami,

Rysunek 2. Współpraca szkół z pracodawcami w poszczególnych zakresach

pomoc w wyposażeniu sal i warsztatów

pozyskiwanie opinii dotyczących poziomu przygotowania absolwentów

pracodawcy udostępniają własne stanowiska do nauki zawodu

pracodawcy zamawiają kursy/szkolenia

stypendia dla uczniów

klasy patronackie

Źródło: opracowanie własne.

praktykami i stażami dla uczniów (23,1%), a w podregionie koszalińskim związane z zatrudnianiem wybranych absolwentów (22,2%). Na uwagę zasługuje fakt niewystępowania danego rodzaju współpracy szkół z pracodawcami w danym podregionie. Sytuacja ta dotyczy fundowania stypendiów dla uczniów w Szczecinie i funkcjonowania klas patronackich w podregionie szczecinecko-pyrzyckim.

Szkoły zawodowe najchętniej organizują praktyki zawodowe u pracodawców, jednak taka współpraca napotyka wiele barier (rys. 3), najważniejszą z nich dla szkół w województwie zachodniopomorskim jest brak stanowisk pracy, które mogłyby być udostępnione uczniom (45% szkół). W poszczególnych podregionach najczęst-

szymi (co najmniej 50% wskazań) barierami współpracy są: brak stanowisk pracy, które mogłyby być udostępnione uczniom w podregionie koszalińskim (50% szkół) i szczecinecko-pyrzyckim (61,9% szkół), brak czasu na zajmowanie się praktykantami przez pracodawców (71,4% szkół) oraz brak zainteresowania współpracą ze strony pracodawców (57,1% szkół) w podregionie szczecinecko-pyrzyckim.

Rysunek 3. Bariery współpracy szkół z pracodawcami
(możliwość wyboru maksymalnie 3 najważniejszych)

Źródło: opracowanie własne.

Badane szkoły zawodowe rzadko uczestniczyły w programach międzynarodowych – tylko 28% szkół w województwie deklarowało współpracę zagraniczną ukierunkowaną na kształcenie zawodowe swoich uczniów. Należy tutaj zwrócić szczególną uwagę na to, że największe doświadczenie w tym względzie wykazały szkoły w podregionie szczecinecko-pyrzyckim (37% szkół), zwłaszcza zaś duże zespoły szkół, które mogą pozwolić sobie na zatrudnienie osoby bezpośrednio zajmującej się

projektami międzynarodowymi związanymi nie tylko z kształceniem uczniów, ale również z pozyskaniem środków na poprawę infrastruktury szkół, a przede wszystkim na modernizację, doposażenie i unowocześnienie sal do bezpośredniej nauki zawodu.

Podsumowanie

Podsumowując przeprowadzone badanie, należy stwierdzić, że szkolnictwo zawodowe w województwie zachodniopomorskim wymaga poprawy. Zasadniczym problemem zgłaszanym przez szkoły jest brak odpowiednich środków finansowych na ulepszenie i modernizację infrastruktury. Proces kształcenia zawodowego wymaga też większej aktywizacji przedsiębiorców. Pozytywnie należy ocenić zaangażowanie zarządzających i kadry nauczycielskiej szkół w aktywne dostosowywanie się do potrzeb rynku pracy.

Oczywista wydaje się konieczność współpracy szkół zawodowych z pracodawcami w różnych zakresach. Z badań wynika, że współpraca ta aktualnie jest nawiązana w dużym stopniu w obszarach takich, jak: pozyskiwanie opinii dotyczących poziomu przygotowania absolwentów, udostępnianie przez pracodawców własnych stanowisk do nauki zawodu, organizowanie szkoleń, praktyk lub staży dla uczniów i nauczycieli zawodu oraz zatrudnianie wybranych absolwentów. Istnieją jednak takie obszary, w których szkoły wyrażają potrzebę większej współpracy niż obecna, są to: pomoc w wyposażaniu szkolnych sal i warsztatów, zamawianie przez pracodawców kursów i szkoleń, fundowanie stypendiów dla uczniów, przyjmowanie patronatów nad wybranymi klasami oraz wspólne tworzenie programów nauczania. Zgłaszane potrzeby częstokroć wynikają z niedofinansowania badanych szkół.

W Polsce od wielu lat podkreśla się niedopasowanie szkolnictwa zawodowego do potrzeb rynku pracy. Do zadań urzędów pracy należy między innymi monitorowanie zawodów nadwyżkowych i deficytowych, publikowanie takich informacji może wspomóc tworzenie oferty kształcenia odpowiedniej dla danego regionu. Pogłębieniu informacji o sytuacji szkół zawodowych w województwie zachodniopomorskim służyło omówione w artykule badanie, jego wyniki miały wskazać obszary, w których należy zintensyfikować współpracę szkolnictwa zawodowego z pracodawcami w celu ułatwienia absolwentom zdobycia odpowiedniego wykształcenia i przygotowania zawodowego.

Literatura

- Baza danych WUP.VIII.A.3331/31/PRy/14: <http://www.wup.pl/pl/dla-instytucji/zachodniopomorskie-obserwatorium-ryнку-pracy/badania-i-analizy/edukacja/2014/> (2.06.2015).
- Gajdos, A., Żmurkow-Poteralska, E. (2014). Prognoza liczby pracujących według zawodów w Polsce, *Polityka Społeczna, Numer tematyczny 1/2014, Prognozowanie zatrudnienia*.
- Goźlińska, E., Kruszewski, A. (2013). *Stan szkolnictwa zawodowego w Polsce – raport*. Warszawa: Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej.
<http://www.kuratorium.szczecin.pl/index.php/kontakt/kuratorium-oswiaty-w-szczecinie> (20.07.2014).
- <https://men.gov.pl/> (2.02.2016).
- Jeruszka, U. (red.) (2012). *Unowocześnianie metod i form kształcenia zawodowego w Polsce. Diagnoza i oczekiwane kierunki zmian*. Warszawa: IPiSS, seria „Studia i Monografie”.
- Kabaj, M. (2011). *System kształcenia zawodowego i kierunki jego doskonalenia w warunkach integracji i wzrostu konkurencyjności. Diagnoza i elementy programu szerszego wdrożenia dualnego systemu kształcenia w Polsce*. Warszawa: Związek Rzemiosła Polskiego.
- Kryńska, E. (2014). Od redaktora tematycznego numeru, *Polityka Społeczna, Numer tematyczny 1/2014, Prognozowanie zatrudnienia*.

VOCATIONAL EDUCATION COOPERATION WITH EMPLOYERS IN SUBREGIONS OF ZACHODNIOPOMORSKIE VOIVODESHIP

Abstract

The aim of the article is to analyze the co-operation of vocational education with employers in the Zachodniopomorskie Voivodeship on the basis of the results of the survey. The analysis was carried out on the basis of a survey being a part of a study commissioned by the Regional Labour Office in Szczecin in 2014. The quantitative studies were realized by means of a diagnostic survey method with a questionnaire and CATI and PAPI techniques. The survey was conducted based on a questionnaire. The questionnaire consists of closed, open or partially open questions. Respondents evaluated the various aspects of running a vocational school. Particular attention was paid to the cooperation of educational institutions with employers. The results of the study were presented by subregions of the Zachodniopomorskie Voivodeship.

Translated by Beata Bieszk-Stolorz

Keywords: vocational education, survey, subregions of Zachodniopomorskie Voivodeship.

Kody JEL: I23, J24